

Marcin Galas*

ŚWIADECTWO WEISSENHOF SIEDLUNG

WEISSENHOF SIEDLUNG TESTIMONY

Weißenhofsiedlung zalicza się dziś do zabytków nowoczesnej architektury mieszkaniowej zrealizowanej w Europie. To wzorcowe modernistyczne osiedle stworzone jako pomysł modelu przyszłego mieszkania, powstało w Stuttgart'dzie. Patronat nad przedsięwzięciem objął Mies van der Rohe. Do udziału w projekcie tworzenia mieszkań przyszłości przystąpiło 16 architektów z 5 krajów Europy. Dla potrzeb wystawy powstały budynki, które pomimo przemijającego czasu trwają i są wyrazem poszukiwań architektów – przełomu w myśleniu o architekturze mieszkaniowej.

Słowa kluczowe: architektura mieszkaniowa, blok, Ludwig Mies Van Der Rohe, Weißenhofsiedlung Stuttgart, Niemcy.

Today *Weißenhofsiedlung* is treated like a monument of modern housing built in Europe. This exemplary modernist housing estate created in Stuttgart was built as a realization of an idea to create a future housing model. Mies van der Rohe gave his patronage to the project. Sixteen architects from five European countries took part in the project of creation such future housing. The buildings created for the exhibition despite time passing are still the expression of architects' research and reflect the breakthrough in thinking about housing.

Keywords: residential architecture, block, Ludwig Mies Van Der Rohe, Weißenhofsiedlung Stuttgart, Germany.

Jak możemy przeczytać w tezach tegorocznej konferencji: *Wydaje się, że trwanie i „przemijanie” architektury odbywa się w terażniejszości, a rzecz, która przeminęła wtedy znajduje swe miejsce w przeszłości. Bywa także, że zapomniana architektura powraca do terażniejszości* [1].

Weißenhofsiedlung – jeden z zabytków modernistycznej architektury mieszkaniowej został zrealizowany w 1927 r. na północnowschodnim stoku Killesbergu. Jego powstanie wiąże się z konkursem, jaki

miasto Stuttgart rozpięło na ten zróżnicowany wysokościowo teren. O przeprowadzenie wystawy oraz kierownictwo artystyczne poproszono Mies van der Rohe, który zaprosił do udziału w niej znanych architektów europejskiej awangardy. Każdy z uczestników przedstawiał zupełnie świeże i nowoczesne podejście do tematu, co oznaczało, że Weissenhof demonstrowała wszystkie ówczesne aspekty sztuki modernistycznej w projektach budynków mieszkalnych. Przedstawione projekty to „prototypy”

* Galas Marcin, mgr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Architektonicznego.

indywidualnych willi, domów jednorodzinnych i szeregowych oraz 3–4 piętrowych bloków mieszkalnych. Miesa Van der Rohe wyjaśniał *...staratem się wszechstronnie naświetlić problem i zaprosilem czołowych przedstawicieli awangardy, aby zajęli stanowisko wobec problemu mieszkaniowego* [2].

Nadrzędnym celem wystawy było stworzenie modelu przyszłego mieszkania dla ludzi o ograniczonych lub średnich możliwościach finansowych. Powstała całościowa koncepcja osiedla Weißenhof, w ramach której architekci mogli urzeczywistnić swoje własne wyobrażenia na temat formy budynków i koncepcji projektowania mieszkań. Tak jak czytamy w tezach tegorocznej konferencji *Myśląc o architekturze* – można odnieść w szczególności do architektury mieszkaniowej – *problem dotyczy specyficznego materialnego obiektu sztuki, który jak się wydaje nie istnieje bez użyteczności*. Przedsięwzięcie to dawało więc szansę zmierzenia się z problemami funkcjonalnymi, estetycznymi, czy też ekonomicznymi architektury mieszkaniowej.

W trakcie dwudziestu jeden tygodni zbudowano dwadzieścia jeden budynków mieszkalnych. Największym elementem tego założenia jest apartamentowiec projektu Mies'a. Wydłużony, leżący prostopadłościem, o wysokości czterech kondygnacji nadziemnych, powstał w najwyższym położonym punkcie wystawy. Jego dłuższe boki zorientowane zostały w kierunku północno-południowym. Proporcje bryły oraz ich lokalizacja w stosunku do stron świata, umożliwiły optymalne doświetlenie mieszkań na całej ich głębokości.

Apartamentowiec Ludwiga Mies'a van der Rohe, ... dominuje nad okolicą, autor w tym projekcie wyrócił tradycyjny blok na lewą stronę, zamiast bloku z dziedzińcem pośrodku – co było znanym stylem budowania – mamy chudszy, samotny blok z mieszkaniami rozciągającymi się na całej głębokości budynku [3].

Główne wejścia do budynku zlokalizowane zostały od strony północnej elewacji. Prowadzą one do

czterech klatek schodowych, które obsługują po dwa mieszkania na każdej kondygnacji. Horyzontalne pasma okien tej elewacji powtarzane na kolejnych piętrach, poprzecinane zostały pionowym doświetleniem klatek schodowych. Podobny zabieg autor powtórzył na elewacji południowej, którą dodatkowo rozrzebił wycięciami tarasów na ostatnim piętrze i rytmicznie rozmieszczonymi balkonami mieszkań. Powstała w ten sposób prosta geometryczna forma z oświetlającą białym tynkiem, kontrastującą z ciemną stalową stolarką i stalowymi balustradami balkonów.

Najważniejszym założeniem wystawy stała się funkcjonalność i elastyczność. Mies van der Rohe w swoim projekcie, w ramach wystawy, spełniając wymienione warunki, uprościł konstrukcję obiektu, dzięki czemu powstał wolny plan. Ułatwiło to kształtowanie wnętrza w indywidualny sposób, dostosowany do potrzeb każdego mieszkańca, a równocześnie wiązało się z ograniczeniem kosztów takiej realizacji. Architekt twierdził, że względy ekonomiczne wymagają podczas budowy mieszkań zastosowania racjonalizacji i typizacji. Postępujące zróżnicowanie potrzeb mieszkaniowych wymaga natomiast maksymalnej swobody w sposobie eksploatacji. Architekt w swoim projekcie zastosował konstrukcję w systemie szkieletowym, która umożliwiła zrjonalizowaną budowę i zapewniła pełną swobodę przy podziałach wnętrz. *Jeżeli ograniczymy się do uznania kuchni i łazienki za pomieszczenia o stałej lokalizacji, ze względu na ich instalacje i podzielimy całą pozostałą przestrzeń mieszkalną za pomocą ruchomych ścian, to wierzę, że tymi środkami można będzie zaspokoić wszelkie uzasadnione wymagania stawiane mieszkaniu* [4].

Zrewolucjonizowano także sposób tworzenia projektowania funkcji mieszkania, w szczególności pomieszczeń technicznych i sanitarnych.

Żądaj łazienki wchodzącej na południe, ma to być jedno z największych pomieszczeń w domu czy mieszkaniu, na przykład dawny salon. Jedna ściana

powinna być całkowicie przeszklona i przylegać, jeśli to możliwe, do balkonu, aby można było brać kąpiele słoneczne; konieczne są najnowocześniejsze urządzenia natrysk i przyrządy gimnastyczne [5].

Najważniejszą zaletą kuchni stała się funkcjonalność, ale także jej wystrój i wyposażenie. Istotna dla ówczesnego architekta w projektowaniu stała się racjonalność. Przywołać tu można słynne powiedzenie Le Corbusiera *Dom – maszyną do mieszkania*. Warto przytoczyć też słowa jednego z szwajcarskich historyków architektury Siegfried’a Giedion’a:

Architekt staje się znów specjalistą tworzącym ramy dla życia mieszkańców domu. Otwiera dom, kształtuje pomieszczenia wewnętrzne, tworzy typy mebli i odkrywa własne sumienie społeczne [6].

Wystawa była publicznym manifestem modernistycznej myśli kształtowania architektury mieszkaniowej i dzięki realizacji stała się urzeczywistnieniem postawionych tez. Po zakończeniu przedsięwzięcia można było się spotkać z wieloma zdaniem i opiniami na temat przyjętych przez architektów rozwiązań. Odnosząc się do „nowych form i mieszkań” wyrażane opinie były zarówno pozytywne, jak i negatywne.

Białe, brytowe korpusy budynków osiedla Weissenhof porównywano z afrykańskimi chatami. Na wydanej wówczas pocztówce osiedle nie bez drwiny komponowano z drzewami palmowymi, wśród których przechadzają się ludzie w turbanach i dromadery [7].

Wystawa stała się pretekstem do nowoczesnego myślenia o architekturze mieszkaniowej. Niedługo trzeba było czekać na jej pozytywne następstwa. Po krótkim czasie powstaje 5 nowych zasad „nowej architektury” ogłoszonych przez Le Corbusiera i mających swój początek w jego realizacji *Weissenhofsiedlung*:

Dom na wolno stojących podporach (pilotis), które pozostawiają wolny parter dla ruchu, ogród na dachu (możliwy do urzeczywistnienia dzięki płaskim dachom), otwarty plan i swobodna elewacja (co umożliwia niezależną konstrukcję nośną), poziome okna wstęgowe, które dają więcej światła niż te w ścianach nośnych [8].

Podczas II wojny światowej większość budynków, stworzonych dla potrzeb wystawy, ucierpiało w trakcie nalotów, w wyniku czego niektóre z nich zostały przebudowane. Obecnie miasto stara się doprowadzić teren do pierwotnej formy i udostępnić dla zwiedzających, jednak większość mieszkań jest zamieszkiwana, co sprawia, że pełna realizacja założenia napotyka znaczne trudnienia.

Podczas wystawy powstały budynki, które pomimo przemijającego czasu są nadal świadectwem poszukiwań – przełomu w myśleniu o architekturze mieszkaniowej. Ich rewolucyjna koncepcja architektoniczna, forma, funkcjonalność, technika budowy, wykonanie – stanowią świadectwo minionych czasów.

PRZYPISY

[1] Definiowanie Przestrzeni Architektonicznej – *Trwanie i przemijanie architektury*.

[2] R. Banham *Rewolucja w architekturze; Teoria i projektowanie w „pierwszym wieku maszyny”*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1979, s. 337.

[3] H. French, *Key Urban Housing of the Twentieth Century*;

Plans, sections and elevations, Laurence King Publishing Ltd, Londyn 2008, s. 45.

[4] R. Banham, *Rewolucja w architekturze; Teoria i projektowanie w „pierwszym wieku maszyny”*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1979 r., s. 338.

[5] *Towards a New Architecture*, s. 114.

[6] P. Trzeciak, *Przygody Architektury XX wieku*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1974.

[7] T. Jurgen, *Historia architektury XX wieku*. Tłumaczenie Emil Gola, Konemann, Koln 2001, s. 39.

[8] R. Banham, *Rewolucja w architekturze; Teoria i projektowanie w „pierwszym wieku maszyny”*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1979, s. 95–96.

BIBLIOGRAFIA

Ulmer M., Kurz J., *Die Weißenhofsiedlung*, Hampp Media Gmbh, Stuttgart 2006.

Banham R., *Rewolucja w architekturze; Teoria i projektowanie w „pierwszym wieku maszyny”*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1979.

French H., *Key Urban Housing of the Twentieth Century; Plans, sections and elevations*, Laurence King Publishing

Ltd, Londyn 2008.

Trzeciak P., „Przygody Architektury XX wieku” Nasza Księgarnia, Warszawa 1974.

Towards a New Architecture.

Teiz J., *Historia architektury XX wieku*. Tłumaczenie Emil Gola, Konemann, Koln 2001.